

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060102

DOM
2011-11-23
Stockholm

Mål nr
M 824-11

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, miljödomstolen, dom 2010-12-21 i mål nr M 145-10,
se bilaga

KLAGANDE OCH MOTPARTER

Jiingevaerie sameby, c/o M.P.
Ombud: advokaten C.W. och jur. kand. K.L.
Statkraft SCA Vind AB, 851 88 Sundsvall
Ombud: advokaterna M.F. och C.H.B.

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 871 86 Härnösand
2. Naturskyddsföreningen i Västernorrland, c/o B.P.
3. Ångermanlands Ornitologiska förening, c/o T.B.
4. G.B.
5. S.B.
6. T.B.
7. T.B.

SAKEN

Uppförande och drift av vindkraftsanläggning i området Björkhöjden-Björkvattnet,
Sollefteå och Ragunda kommuner

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar miljödomstolens domslut endast på följande
sätt.

Prövotidsvillkoret P2 ska kompletteras med följande sjunde strecksats:

- Vid behov uppföra hägn och bidra med transporter av renar.

Mark- och miljööverdomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket
miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att, tills annat bestäms, fastställa de närmare
provisoriska föreskrifter som behövs under provotiden vad avser hägn, stödutfordring
och transporter av renar.

Dok.Id 970231

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

BAKGRUND

Länsstyrelsen har genom beslut den 14 januari 2010 lämnat Statkraft SCA Vind AB (bolaget) tillstånd enligt miljöbalken att uppföra och driva gruppstation för vindkraftverk vid Björkhöjden-Björkvattnet i Ragunda och Sollefteå kommuner. Tillståndet omfattar en maximal uteffekt om 600 MW och maximalt 240 vindkraftverk. Länsstyrelsens beslut överklagades av Jiingevaerie sameby (samebyn) till miljödomstolen, som i dom den 21 december 2010 ändrade beslutet bl.a. på så sätt att etablering inom Björkvatten-området endast får ske inom ett begränsat område, att giltighetstiden för tillståndet bestäms till trettio år från den dag då tillståndet tagits i anspråk och att det i prövotidsföreskriften P4 bestäms att vindkraftverk inte får placeras närmare än två kilometer från boplatz för kungsörn/fjällvråk.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Samebyn har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen inte ska lämna tillstånd till den sökta verksamheten. Samebyn har i andra hand yrkat, för det fall Mark- och miljööverdomstolen lämnar tillstånd till den sökta verksamheten, att denna ska begränsas så att inte vindkraftsparkerna placeras närmare samebyns flyttleder och uppsamlingsområden än 5 km, samt att tillståndet förenas med ytterligare villkor till skydd för samebyns rennäring enligt följande.

1. Under drifttiden får mänsklig aktivitet i områdena från sökandens sida inte förekomma mer än vid ett tillfälle per vecka.
2. Jiingevaerie sameby ska ge sitt uttryckliga godkännande innan dragning av vägar och elkablar får ske inom samebyns vinterbetesområde.
3. Buller från verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå än 35 dB(A) i något område som omfattas av Jiingevaerie samebys renskötsel.
4. Anläggningsarbete och nedmonteringsarbete i Jiingevaerie samebys renskötselområde under perioden 1 oktober till den 30 april får endast äga rum efter samebyns explicita medgivande.
5. Utredningsvillkor 1 ska justeras så att det (1) preciseras att utredningen ska bekostas av bolaget men utföras av NINA (Norsk Institutt for Naturforskning) och (2) att utredningsvillkoret även ska omfatta en undersökning av hur området

används idag, vilken ska genomföras under en period av fem år innan anläggningsarbetet påbörjas.

Bolaget har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa länsstyrelsens beslut såvitt avser tillståndets omfattning (område och giltighetstid) samt prøvotidsföreskriften P4:s lydelse.

Samebyn och bolaget har bestritt varandras yrkanden.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har bestritt bifall till samebyns yrkanden, samt medgett bifall till bolagets yrkanden.

Naturskyddsföreningen i Västernorrland har bestritt bifall till bolagets yrkanden.

Ångermanlands ornitologiska förening, G., S. och T.B. samt T.B. har medgett bifall till samebyns förstahandsyrkande och bestritt bifall till bolagets yrkanden.

Naturvårdsverket, Sametinget, Ragunda kommun och Sollefteå kommun har inkommit med remissyttranden.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parter och remissinstanser har sammanfattningsvis anfört följande.

Samebyn

Tillåtligheten

Sökandens miljökonsekvensbeskrivning avseende påverkan på rennäringen är så bristfällig att den inte kan ligga till grund för prövningen. I det fall utredningen ska anses vara fullgod är det först efter beaktande av det material som samebyn har gett in i målet. Detta material pekar dock på helt andra slutsatser än vad sökanden har dragit i sin miljökonsekvensbeskrivning.

Det måste antas att vindkraftparken i sig kommer att bortfalla som betesområde samt att det kommer att uppstå en undvikelseffekt för renar kring vindkraftverken

uppgående till mellan 2 och 5 km. Denna effekt har inte beskrivits i miljökonsekvensbeskrivningen – inte heller vad denna effekt får för påverkan på renskötseln i det störda området eller för samebyns renskötsel som helhet. Vidare synes inte sökanden heller ha beaktat de följd effekter som uppstår genom störningarna för rennäringen. Att samebyn inte längre kommer att kunna använda sin flyttled har föreslagits kunna lösas genom lastbilstransporter. De ökade utsläpp som dessa transporter genererar har inte redovisats i miljökonsekvensbeskrivningen. Inte heller de hälsoeffekter som uppstår för renarna vid lastbilstransporter och utfodring.

Den påverkan som den sökta verksamheten utsätter rennäringen för leder till att mycket stora områden av samebyns renskötselområde bortfaller. Det kommer att uppstå en undvikelseeffekt för renarna vid etablering av vindparken. Denna undvikelseeffekt kommer inte bara att leda till att renarna undviker vindparken utan även en zon på flera kilometer kring vindparkerna. Den idag helt förhärskande åsikten i forskningsleden att det är det regionala perspektivet på störningars effekter som ligger närmast sanningen och att det är undvikelseeffekterna som är det relevanta måttet på hur störningar påverkar en djurpopulation. Det är inte hur ett enskilt djur reagerar akut och temporärt som är relevant. Det kommer dessutom att vara människor i vindparken i stort sett varje dag för att utföra serviceåtgärder. Med den mänskliga närvaron följer även bilar, snöskotrar m.m. Detta förhållande bidrar naturligtvis till undvikelseeffekten.

Undvikelseeffekten uppgår med största sannolikhet till minst 2 km från vindparkernas gränser. Detta innebär att inte bara norra delen av Björkvattnet och hela Björkhöjden bortfaller som aktivt renskötselområde för samebyn utan även en störningszon på flera kilometer kring dessa områden kommer att bli omöjliga att använda för samebyn. Dessa områden är viktiga vinterbetesområden för samebyn och delar av dem är av sametinget utpekade som av riksintresse för rennäringen. De utgör därutöver viktiga broms- och stoppland vilka är nödvändiga för att samebyn ska kunna samla renhjorden inför flytt till året-runt-markerna. Därtill synes miljödomstolen inte ha tagit hänsyn till den flyttled som är belägen väster om vindparken Björkvattnet. Vid mätning på i målet åberopad karta framgår att under en sträckning av 5,5 km varierar avståndet mellan flyttleden och vindparken mellan 500 m och 900 m. Eftersom vindparken planeras att

anläggas så nära flyttleden ligger den således inom störningszonen från vindkraftverken i norra Björkvattnet. Dessutom tillkommer att flyttleden ungefär fyra kilometer norr om Östisved under en sträcka av cirka 6,4 km blir utsatt för effekten av den sammantagna påverkan från vindparkerna Bodhögarna och Ögonfågeln, vilka ligger på var sin sida om flyttleden. Mot denna bakgrund är samebyn övertygad om att den inte kommer att kunna använda flyttleden för att ta sig till fots mellan Halåns vinterbetesland och året-runt-markerna.

Det går inte att kombinera vindkraften och rennäringen. De föreskrivna försiktighetsmått förändrar på intet sätt detta förhållande.

En etablering av vindpark i norra delen av Björkvattnet och i Björkhöjden inte bara kan utan kommer att påtagligt försvåra rennäringens bedrivande i vindparken och i de områden som utsätts för störningar. En etablering av vindkraftverk i dessa områden innebär även att samebyns rennäring som helhet påtagligt försvåras genom att viktiga betesområden, flyttleden och bromslandet i norra Halån bortfaller. Detta innebär att hela Halåns vinterbetesområde riskerar att gå förlorat. Denna effekt förstärks ytterligare genom störningarna från vindparkerna Bodhögarna och Ögonfågeln.

Av ovan anförda skäl är den valda platsen inte är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön och den sökta verksamheten ska därför inte tillåtas.

Eftersom ett tillstånd för norra delen av Björkvattnet och Björkhöjden innebär att bedrivandet av samebyns rennäring påtagligt försvåras strider den sökta vindparks-etableringen mot artikel 27 i FN:s internationella konvention om politiska och sociala rättigheter (ICCPR).

Villkor

Det konstateras att miljödomstolar regelmässigt förenar tillståndsdomar med villkor som tar hänsyn till rennäringens behov. Detta framgår även av regeringens beslut den 4 mars 2010 avseende vindkraft i Markbygden i Piteå kommun. Mot denna bakgrund

torde det vara klart att det i vart fall har utvecklats en praxis att rennäringsen kan komma i åtnjutande av skydd genom villkor.

Bolaget

Begränsning av etableringsområdet

ICCPR har inte inkorporerats i svensk lagstiftning och är inte tillämplig. Om konventionen skulle vara tillämplig så är den tolkning som miljödomstolen gjort av artikel 27 alltför långtgående. Bestämmelsen i artikel 27 innebär ett förbud mot diskriminering, men också en skyldighet för staten att positivt stödja minoriteternas strävanden att bevara sin särart. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har framarbetat allmänna kommentarer för hur konventionen ska tolkas av medlemsstaterna. Dessa kommentarer är endast rådgivande.

Det av ansökan berörda området innehåller endast en flyttled som har utpekats som varande av riksintresse. På bolagets initiativ undantogs hela denna flyttled från området där vindkraftverk skulle uppföras redan i samband med miljöprövningsdelegationens tillståndsbeslut. Länsstyrelsen författade år 1992 en utvecklingsplan som visade hur områden användes av Jiingevaerie sameby, d.v.s. innan planerna om uppförande av vindkraft fanns och som byggde på samebyns egen redovisning. I utvecklingsplanen ansågs inte någon del av det nu aktuella området vara särskilt viktig vinterbetesmark generellt eller för Jiingevaerie sameby.

Den totala ytan av de fem vindparker som bolaget har ansökt om att få etablera vindkraft inom, och som samtidigt ligger inom Jiingevaerie samebys vinterbetesområden, är totalt 183 km². Det innebär att vindparkernas totala yta endast utgör cirka 1,4 procent av Jiingevaeries vinterbetesområden. Inom dessa parker kommer endast cirka 5 procent av ytan (eller 0,07 procent av vinterbetesområdena) att tas i direkt anspråk för etablering av vägar, vindkraftverk och övrig infrastruktur. Lokaliseringen av vindparkerna har dessutom nästan helt skett till områden som Jiingevaerie sameby inte har angett vara av sådan betydelse att de ska anses vara av riksintresse.

Enligt utredningarna i målet är risken för störningar på rennäringen som störst under anläggningsskedet. Med beaktande av föreskrivna försiktighetsmått kommer dessa störningar dock att vara begränsade. De provisoriska villkor om försiktighetsmått som ska gälla under anläggnings- och driftsskedet går längre än i något liknande fall. Därutöver har bolaget ålagts att utreda ytterligare förslag till skyddsåtgärder, kompensationsåtgärder och ytterligare villkor för att minimera störningar för rennäringen. Avsikten är att samebyn fullt ut ska kompenseras för det intrång som den skulle kunna drabbas av.

En stor del av det område som undantagits är utpekad som av riksintresse för vindbruk av Energimyndigheten, men ingen del av detta område (utöver tidigare undantagen flyttningsled) är av Sametinget utpekad som riksintresse för rennäringen. Även enligt Ragunda kommuns översiktsplan är det aktuella området utpekad som lämpligt för vindkraft. Samebyarna inom kommunen (samebyarna Ohredahke, Jiingevaerie och Jovnevaerie) framförde under utställningstiden för översiktsplanen att de i praktiken nyttjade huvuddelen av all skog och myrmark i kommunen för vinterbete och att i stort sett all berörd mark är lika värdefull för vinterbetet. Kommunen har i sin översiktsplan gjort en avvägning mellan olika riksintressen och funnit att det nu aktuella området är lämpligt för vindkraft med beaktande av de olika intressen som finns i kommunen. Därutöver bör det beaktas att samebyns flyttning mellan sommarbetet och vinterbetet i huvudsak har skett med lastbil. Trots det har den aktuella flyttleden undantagits för etablering av vindkraftverk genom miljöprövningsdelegationens beslut.

Sammanfattningsvis kan en etablering av vindkraft inom området inte anses kunna leda till att rennäringen blir ekonomiskt ohållbar.

Genom den begränsning som miljödomstolen har valt att göra av vindkraftparken i Björkvattnet bedömer bolaget att det sannolikt inte blir möjligt att genomföra någon del av parken i Björkvattnet. De gemensamma fasta kostnaderna för etableringen kommer endast att påverkas marginellt utifrån minskningen av antalet verk men ska fördelas på färre verk.

Tidsbegränsning

Den nu aktuella verksamheten kan inte anses ha en stor påverkan på omgivningen. Tvärtom är påverkan på omgivningen av begränsad art och i huvudsak koncentrerad till anläggningsskedet.

Tillståndets giltighet kommer, utan en bestämmelse om tidsbegränsning, att sammanfalla med vindkraftverkens tekniska livslängd, som beräknas till cirka 25-30 år. Ett utbyte av vindkraftverken efter denna tid kommer att innebära sådana ändringar som kräver ett nytt tillstånd för verksamheten. Det är dock möjligt att vindkraftverken kan ha en längre livslängd än så om det sker ett gott tekniskt underhåll av verken, något som en tidsbegränsning kan komma att motverka. En tidsbegränsning av tillståndet är mot bakgrund härav inte miljömässigt eller ekonomiskt försvarbar och skulle stå i strid mot bl.a. hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken eftersom helt funktionsdugliga vindkraftverk kan behöva bytas ut efter 30 år enligt nu gällande tillstånd.

Avstånd till boplats för kungsörn/fjällvråk

Samtliga identifierade bon ligger minst 2 km från närmaste vindkraftverk utanför parkernas områdesavgränsningar. Det aktuella boet ligger dock ganska centralt beläget mellan områdesavgränsningarna av parken Björkhöjden-Björkvattnet och för att hålla ett skyddsavstånd om 1 km har sex stycken verk plockats bort under planeringen. För att hålla ett avstånd om 2 km skulle ytterligare arton stycken verk behöva plockas bort.

Risken för kollisioner kommer inte nämnvärt att minska genom ett ökat avstånd från 1 km till 2 km i förhållande till det aktuella boets placering. Nyttan av en något lägre risk för kollisioner ska vägas mot den nytta som arton vindkraftverk medför. Genom de inventeringar som har genomförts och de skyddsavstånd som gäller kommer inte de planerade vindparkerna, enskilt eller sammantaget, att ha en påtaglig påverkan på kungsörnens utveckling och bestånd i regionen.

Länsstyrelsen

När det gäller skyddsavstånd till örnbö är ett avstånd baserat på flygrörelser och revir att föredra framför ett fast avstånd. Bedömningen om skyddsavstånd bör därför göras

från fall till fall utifrån kunskap om det aktuella reviret, omgivande förhållanden samt tillgängligt kunskapsunderlag. Försiktighetsprincipen ska alltid finnas med i bedömningen liksom en avvägning av om konsekvenserna, i det här fallet bortfall av vindkraftverk, är acceptabla.

Tillståndet bör inte tidsbegränsas. Motivet till detta är bland annat att en tidsbegränsning av tillståndet kan motverka tekniskt underhåll av verken när tillståndstiden närmar sig sitt slut.

Naturskyddsföreningen i Västernorrland

Inga vindkraftverk får byggas närmare än 2 km från örnbö. Föreningen anser vidare att tillståndet ska tidsbegränsas till 25 eller 30 år. Framtida teknisk utveckling ska bedömas liksom de långsiktiga effekter som en storskalig vindkraftexploatering innebär. Därför erfordras tidsbegränsning och ny tillståndsprövning.

Ångermanlands ornitologiska förening

Kungsörnen är en sällsynt och missgynnad fågelart som är förtecknad i EU:s fågeldirektiv (rådets direktiv 79/409/EEG) och ska ges tillräckligt skydd. Enligt svensk lag är det bl.a. förbjudet att skada eller förstöra fortplantningsområden och viloplats för kungsörn.

Nu förläggs vindturbiner till bergshöjder och bergsryggar inom 2 km från det bo som föreningens inventeringar visar att örnarna frekvent nyttjar. All forskning som presenteras visar också att det framförallt är längs höjdryggar och runt kullarnas toppar som örnarna flyger. Det är ett mönster som föreningen ser vid inventeringar och som stärks vid studier av satellitmärkta kungsörnar. Inom 2-3 km från boet är alltså flygaktiviteten av kungsörnar stor varför ett skyddsavstånd om 2 km är riktigt.

G., S. och T.B. samt T.B. har i allt väsentligt vidhållit vad de anfört i underinstanserna.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har avstyrkt bifall till bolagets yrkanden om giltighetstid och prøvotidsföreskriften P4.

Giltighetstid

Enligt 16 kap. 2 § miljöbalken får tillstånd meddelade med stöd av balken lämnas för begränsad tid. Enligt förarbetena var en orsak till att bestämmelsen infördes att tillstånd i ökad utsträckning ska kunna meddelas för begränsad tid. Vidare anges i motiven att en fördel med tidsbegränsade tillstånd är att de inom ramen för provningssystemet medför automatiska och regelbundna omprovningar och att det därmed blir en motiverad uppdatering av villkoren, däribland att bästa teknik används. En annan fördel, enligt motiven, är att verksamhetsutövaren när tillståndet går ut ska ge in en ny ansökan och därmed måste ge in den utredning som behövs. Ansvaret läggs på den som vill utföra verksamheten (prop. 1997/98:45 del 1 s. 478 och 480). Naturvårdsverket anser generellt att tidsbegränsade tillstånd bör användas i ökad utsträckning.

Prövotidsföreskriften P4

I en syntesrapport som snart kommer att ges ut inom forskningsprogrammet Vindval ger forskarna förslag på buffertzoner för de fåglar som de anser vara känsligast när det gäller påverkan från vindkraft. För kungsörn anges för fågelns boplatser en buffertzon på 2-3 km inom vilken vindkraftsutbyggnad bör undvikas för att minimera negativ påverkan på fåglar. Forskarna baserar sina förslag på senaste forskningen i ämnet. Om bolaget tidigt i processen hade tagit till sig den kunskap som lokala och regionala ornitologer bidragit med hade sannolikt en placering av de olika vindkraftverken kunnat tas fram som hade inneburit en mindre reduktion av antalet verk än den minskning med 18 verk som bolaget nu gör gällande.

Sametinget

Sametinget har tillstyrkt bifall till samebyns förstahandsyrkande.

Eventuell utbyggnad av vindkraft måste göras så att den samiska kulturen och därmed rennäringen har möjlighet att utvecklas inom Sápmi. Rennäringen får inte begränsas

eller omintetgöras. Försiktighetsprincipen måste gälla så länge kunskapen om vindkraftens konsekvenser är bristfällig. Det innebär att en utbyggnad bara kan komma till stånd om det visas att de negativa konsekvenserna för det samiska samhället inte blir för stora. Den traditionella samiska kunskapen bland de berörda samerna måste beaktas. Renskötarna i berörd sameby anses som lokala experter. Om ett projekt inte godkänns av berörda samer ska det inte genomföras.

För att rennäring ska kunna bedrivas behövs olika årstidsbeten. Renen vandrar efter födan och olika betesområden används under olika årstider och förutsättningar. För att möjliggöra användandet krävs strategiska platser och flyttleder. Fullsjöns och Halåns vinterbetesområde, där Bodhögarna, Ögonfågeln och Björkhöjden-Björkvattnet är belägna, fungerar som uppsamlingsområde eller bromsland för samebyn. Halån är samebyns största kärnområde. Drygt hälften av samebyns vinterhjord betar i området varje vinter. Området är en förutsättning för att samebyn ska kunna bedriva en hållbar rennäring. För samebyn finns inte något alternativt kärnområde med ersättningsbete av samma kvalitet att använda. För samebyns renskötsel är det avgörande att kunna ta sig till och nyttja Halåns vinterbetesområde.

Ragunda och Sollefteå kommuner

Ragunda kommun bedömer att tillstånd för vindkraftsparken endast är förenligt med kommunernas översiktsplaner om möjlighet ges att förse vindkraftsparken med efterfrågestyrt varselljus. Sollefteå kommun har uppgett att den inte har något att anföra avseende samebyns eller bolagets överklagande.

Sammanträde

Mark- och miljööverdomstolen har den 27-28 september 2011 haft sammanträde i målet tillsammans med mål nr M 825-11 och M 847-11 angående tillstånd till bolagets ansökta vindkraftsparker vid Ögonfågeln och Bodhögarna. Vid sammanträdet hölls sakkunnigförhör med professor Ö.D., dr C.N. samt fria partsförhör med M.P. och T.P. som företrädare för samebyn. Under sammanträdet inkom samebyn med ytterligare ett sakkunnigutlåtande från professor Öje Danell, och bolaget med en sammanställning av forskning om vindkraftens påverkan på rennäring från projektet Vindren.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen meddelar samma dag dom i mål nr M 825-11 och M 847-11 angående tillstånd till bolagets ansökta vindkraftsparker Ögonfågeln och Bodhögarna.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att rennäringsområdet omfattas av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i miljödomstolens bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen som lagts fram av bolaget uppfyller kraven i miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen bör således godkännas och kan därmed tillsammans med övrigt underlag läggas till grund för prövningen.

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § samma balk verksamhetsutövaren som ska visa att denna förpliktelse har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Vid bedömning av om en verksamhet är lämpligt lokaliserad ska även bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken beaktas. 3 kap. miljöbalken innehåller vissa generella bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden som föreskriver ett visst skydd för områden som är av betydelse för olika näringar och intressen. Ett särskilt starkt skydd ges åt områden som tillståndsmyndigheten bedömer vara av s.k. riksintresse. Bestämmelserna ger tillståndsmyndigheten vägledning vid bedömningen av om en lokalisering är lämplig.

Av 3 kap. 5 § miljöbalken framgår att mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringsområdet så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra rennäringsområdets bedrivande. Är ett område av riksintresse för rennäringsområdet ska det skyddas

mot sådana åtgärder. Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energiproduktion ska enligt 3 kap. 8 § miljöbalken så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten av sådana anläggningar. Områden som är av riksintresse för sådana anläggningar ska skyddas mot nämnda slags åtgärder. Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska enligt 3 kap. 10 § miljöbalken företräde ges åt det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt.

Mark- och miljööverdomstolen delar länsstyrelsens uppfattning att tillämpningen av miljöbalkens regler tillgodoser de åtaganden Sverige har enligt ICCPR.

Vad gäller riksintresset för vindkraft kan konstateras att vindkraft är en förnyelsebar energikälla. Därmed kan vindkraften bidra till miljöbalkens mål om hållbar utveckling enligt 1 kap. 1 § miljöbalken. Främjandet av produktion av förnyelsebara energikällor är vidare viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av riksdagen (se bl. a. Prop 2001/02:143, 2005/06:143 och 2008/09:163).

Det bör även anmärkas att utbyggnaden av vindkraft, även utanför områden som är utpekade som varande av riksintresse i Sverige, i praxis har ansetts vara ett mycket angeläget allmänt intresse med hänvisning till samhällets intresse av fortsatt utbyggnad av vindkraften. Det får därmed anses vara särskilt angeläget att vindkraftverk kan komma till stånd inom sådana områden som är utpekade som riksintresse för detta ändamål.

Utgångspunkten för bedömningen är således att det är mycket angeläget att tillstånd kan lämnas till den aktuella vindkraftsparken, samtidigt som det inte kan tillåtas ske på ett sätt som äventyrar förutsättningarna för samebyns fortsatta bedrivande av en ekonomiskt bärkraftig rennäring.

De områden av betydelse för rennäringen som är aktuella vid bedömningen i detta mål är Halåns vinterbetesområde söder om den planerade vindkraftsparken Björkhöjden-

Björkvattnet och den flyttled som leder från samebyns åretruntmarker till Halåns vinterbetesområde förbi och delvis genom Björkhöjden-Björkvattnet.

Ett område kring flyttleden har pekats ut av sametinget som ett område av riksintresse för rennäringen. Halåns vinterbetesområde är inte i sin helhet utpekade som riksintresseområde men det har tydligt framgått av utredningen att det är ett område av stor betydelse för rennäringen. Särskilt betydelsefullt är det uppsamlingsområde i områdets norra del som är en förutsättning för uppsamling av renar vid förflyttning från vinterbetesområdet.

Av den utredning som presenterats i målet får anses framgå att det i viss utsträckning saknas forskning rörande vindkraftverks s.k. regionala och långsiktiga påverkan på domesticerade renar. Det har däremot genom förhör och utlåtanden av professor Ö.D. och dr C.N. framgått att forskningsläget är relativt tydligt när det gäller vägars och tekniska installationers regionala påverkan på ren och att nuvarande forskning entydigt tyder på att vindkraftsparker kan ge upphov till undvikelseffekt på betydande avstånd från vindkraftverken. Mark- och miljööverdomstolen finner att detta forskningsläge kan utgöra utgångspunkt även för en bedömning på vindkraftverks påverkan på domesticerad ren.

Det är svårt att ange ett exakt avstånd för när undvikelseffekten får sådan omfattning att påverkan på renpopulationen leder till att bedrivandet av rennäring tydligt påverkas. Det kan antas att detta avstånd kan vara avsevärt olika beroende på lokala faktorer såsom bl. a. topografi och vindkraftparkernas storlek. Med utgångspunkt i den utredning som samebyn presenterat i målet och med beaktande av försiktighetsprincipen får detta avstånd ändå uppskattas till cirka 5 km.

Det har bl. a. genom förhören med T.P. och M.P. tydligt framgått att Halåns vinterbetesområde är av mycket stor betydelse för samebyns möjligheter att fortsätta att bedriva rennäring. För att kunna använda området måste också uppsamlingsområdet kunna användas. Den begränsning av etableringsområdet som bestämts av miljödomstolen innebär att närmaste vindkraftverk från uppsamlingsområdet kommer att vara beläget cirka 5 km från uppsamlingsområdet. Med hänsyn till den bedömning

som redovisats ovan angående undvikelseeffekten bör det således under sådana förhållanden vara möjligt att – med nämnda begränsning av etablerings-området – tillåta vindkraftsparken utan att användande av vinterbetesområdet omöjliggörs.

När det gäller flyttleden gör Mark- och miljööverdomstolen följande överväganden.

Av utredningen i målet, och med ovan nämnda bedömning av undvikelseeffekten, har framgått att tillstånd till de ansökta verken kan komma att omöjliggöra användning av flyttleden. Det har också framgått att ett fullständigt skydd för flyttleden skulle innebära att en betydande del av den ansökta verksamheten inte skulle kunna komma till stånd.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer vid en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken mellan, å ena sidan, intresset av att vindkraftsparken kan komma tillstånd och, å andra sidan, intresset av att skydda flyttleden att vindkraftsintresset bör ges företräde. Vid denna bedömning är det av vikt att det finns godtagbara möjligheter för samebyn att flytta renarna till och från Halåns vinterbetesområde med lastbil, och att genom stödutfordring få kompensation för bortfall av bete längs flyttleden. Även för det fall att vindkraftverken skulle omöjliggöra användning av flyttleden kommer således rennäringens fortsatta bedrivande under sådana förutsättningar att säkerställas. Prövotidsvillkoret P 2 ska därför kompletteras på sätt framgår av domslutet. Det bör överlämnas till tillsynsmyndigheten att under prövotiden utforma närmare provisoriska föreskrifter om bl.a. hägn, stödutfordring och transporter av renar.

Miljödomstolens domslut ska därför fastställas såvitt avser tillåtligheten av den ansökta verksamheten, med den begränsning av etableringsområdet som framgår av den överklagade domen. En sådan avvägning tillgodoser enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning både intresset av tillkomsten av vindkraftverk och intresset av samebyns förutsättningar för fortsatt rennäring.

När det gäller samebyns yrkande om ytterligare villkor bedömer Mark- och miljööverdomstolen att skyddet för rennäringen får anses vara erforderligt beaktat genom de villkor och provisoriska föreskrifter som tidigare bestämts samt den

delegation till tillsynsmyndigheten att meddela ytterligare föreskrifter under prövotiden som följer av denna dom. Samebyns yrkande om ytterligare villkor ska därför avslås.

Mark- och miljööverdomstolen delar miljödomstolens bedömning när det gäller behovet av begränsning av tillståndet i tid. Bolagets yrkande att upphäva tidsbegränsningen ska därför avslås.

Då den av bolaget överklagade skyddszonen för boplats för kungsörn/fjällvråk utgör en prövotidsföreskrift finns möjlighet att efter prövotidens utgång åter behandla frågan om vad som utgör en lämplig avvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. Mot bakgrund därav ska även bolagets yrkande i denna del avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Liselotte Rågmark (skiljaktig), tekniska rådet Staffan Lagergren, hovrättsrådet Eywor Helmenius, referent, och tf. hovrättsassessorn Catharina Adlercreutz. Skiljaktig mening, se nästa sida.

Föredragande har varit Erik Ludvigsson.

Hovrättsrådet Liselotte Rågmark är av skiljaktig mening på sätt som framgår av följande.

Jag ansluter mig till majoritetens domskäl till och med det stycke som slutar med meningen ”Särskilt betydelsefullt är uppsamlingsområdet beläget i områdets norra del som en förutsättning för uppsamling av renar vid transport från vinterbetesområdet.” Därefter anför jag följande.

Jag instämmer med majoriteten om att nuvarande forskning entydigt tyder på att vissa tekniska installationer har en s.k. undvikelseeffekt på vilda renar. Utredningen talar för att sådan undvikelseeffekt kan vara påtaglig redan vid två kilometers avstånd från vägar och kraftledningar. I målet är det emellertid fråga om att bedöma den påverkan som kan uppkomma på domesticerad ren. Utredningen visar att flera av de platser som samebyn i dag använder som rastbete och övernattningsställen ligger under kraftledning eller i nära anslutning till sådana och ett uppsamlingsställe ligger i närheten av en större väg (E 45). Samebyn har anfört att det är möjligt att hålla ihop renhjorden vid dessa platser eftersom renarna då drivs och är under viss kontroll.

Halåns vinterbetesområde är viktigt för samebyns möjligheter att fortsätta bedriva rennäring. En förutsättning för att även framgent kunna använda området såsom vinterbetesområde är att det finns möjlighet att samla renarna i området inför flyttning mot vår- och kalvningsland. Det nordvästra området i Halåns vinterbetesland, som utgör rastbete samt övernattningsställe och som är av särskild vikt för samebyn vid samlingen av renarna i Halåns vinterbetesområde, sträcker sig ca 10 km sydost om vindkraftsparken Björkvattnets etableringsområde. Området som är viktigt vinterbete sträcker sig ytterligare ca 25 km.

Såsom anförts ovan är redan i dag är flera av de strategiska områdena – samlingsområde, rastbete eller övernattningsställe – som samebyn använder sig av belägna på ett betydligt kortare avstånd från tekniska installationer än den nu planerade vindkraftsparken. Trots närvaro av dessa tekniska installationer har det alltså varit möjligt att samla renhjorden. Med beaktande av detta och med hänsyn till det nu aktuella samlingsområdets betydande storlek, bedömer jag att det finns tillräckligt stora områden på sådana avstånd från vindkraftsparken att det är möjligt för samebyn att samla in renarna i Halåns vinterbetesområde inför flyttning även om den ansökta verksamheten tillåts på platsen.

I vart fall efter vindparkens etableringsfas bör det vara möjligt att nyttja den flyttled som är belägen väster om Björkvattnet. Även om det skulle visa sig omöjligt att använda flyttleden så bör vindkraftsintresset, på de skäl som anförs av majoriteten, vid en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken ges företräde framför intresset av att skydda flyttleden.

Jag finner sammanfattningsvis att länsstyrelsens beslut ska fastställas såvitt avser tillåtligheten av den ansökta verksamhetens etableringsområde. Överröstad i denna del är jag i övrigt ense med majoriteten.